

เทศกาลหยวนเซียว (โคมไฟ)

Yuan Xiao Festival (Lantern)

วันที่รับบทความ : 5 กรกฎาคม 2562
วันที่แก้ไขบทความ : 30 กันยายน 2562
วันที่ตอบรับบทความ : 28 ตุลาคม 2562

ขวัญดาว มาอยู่¹

บทคัดย่อ

“元宵节” คนไทยรู้จักกันทั่วไปว่า “เทศกาลง่วนเซียว” หรือ “เทศกาลโคมไฟ” เป็นเทศกาลที่มีความสำคัญอีกเทศกาลหนึ่งของชาวจีน หลังจากผ่านพ้นวันตรุษจีนไปแล้ว จะมองเห็นพระจันทร์เต็มดวงครั้งแรกของปีตามปฏิทินจันทรคติ เป็นสัญลักษณ์ว่าการเฉลิมฉลองวันปีใหม่ได้สิ้นสุดลง ในวันนี้ชาวจีนจะรับประทานขนมบัวลอย เพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว หลังจากนั้น ทุกคนจะออกมาชมการประดับโคมไฟตามท้องถนนและสถานที่ต่าง ๆ ประเทศไทยมีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อถึงเทศกาลสำคัญของจีน พวกเขาจะร่วมกันจัดงานเฉลิมฉลอง เทศกาลหยวนเซียว เช่นนั้น ทุกปีย่านเยาวราชและชุมชนชาวจีนในทุกจังหวัดทั่วไทย จะจัดงานเทศกาลหยวนเซียวอย่างยิ่งใหญ่ ยึดถือปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของจีน มีเพียงกิจกรรมหรือการละเล่นที่จัดขึ้นภายในงานซึ่งจะแตกต่างกันออกไป เพื่อปรับให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้ศึกษาประวัติความเป็นมาการจัดงานเฉลิมฉลองและกิจกรรมต่าง ๆ ในเทศกาลหยวนเซียวของจีนและการจัดงานเทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย วัฒนธรรมของเทศกาลหยวนเซียวที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย รวมทั้งแสดงถึงความแตกต่างการจัดงานเทศกาลหยวนเซียวในประเทศจีนและประเทศไทย เพื่อรู้และเข้าใจความสำคัญของเทศกาลหยวนเซียว ตลอดจนเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เรียนภาษาจีน ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมจีนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : เทศกาลหยวนเซียว ประเทศจีน ประเทศไทย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
e-mail: pops_eyes123@hotmail.com

Yuan Xiao Festival (Lantern)

Received: July 5, 2019

Kwandaw Mayou¹

Revised: September 30, 2019

Accepted: October 28, 2019

Abstract

“元宵节” is commonly known by Thai people as “Yuan Xiao Festival” or “Lantern Festival”. This festival is important for Chinese people. After the Chinese New Year, a full moon is appeared for the first time according to the Lunar calendar. It marks the end of New Year’s celebrations. On that day, Chinese people like to eat Bua Loy dessert because they believe it brings the prosperity to oneself and family. After that, they go out to see lanterns decorated along streets and various places. In Thailand, there are a lot of Chinese-Thai people. During important Chinese festivals, they often hold celebrations together. Yuan Xiao Festival is also an important festival. Every year, Bangkok’s Chinatown (Yaowarat) and Chinese-Thai communities all over the country hold a big Yuan Xiao Festival by adhering to traditional Chinese traditions. However, activities organized to celebrate this festival vary regionally to make them suitable for particular places. Therefore, the writer investigates the history, its celebrations, and various activities of Yuan Xiao Festival in China and Thailand, To show the differences between the Yuan Xiao Festival in China and Thailand. In addition, how Yuan Xiao Festival cultures affect Thailand’s economy and society is also examined to understand the importance of Yuan Xiao Festival. It would be useful for Chinese learners as it helps them have a better understanding of Chinese culture.

Keywords: Yuan Xiao Festival, China, Thailand

¹ Lecturer of Chinese Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
e-mail: pops_eyes123@hotmail.com

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของประเด็นและแนวคิด

“元宵节” ในภาษาจีนกลางคำว่า “元 (หยวน)” หมายถึง แรกหรือแรกเริ่ม ส่วน คำว่า “宵 (เซียว)” แปลว่า กลางคืน คนไทยเรียกว่า เทศกาลหยวนเซียว หรือ เทศกาลง่วนเซียว¹ บางแห่งอาจเรียกว่า เทศกาลโคมไฟ ซึ่งตรงกับวันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติ (ประสิทธิ์ เงินชัย, 2558, หน้า 107) เทศกาลหยวนเซียวสืบทอดต่อกันมายาวนานถึง 2,000 กว่าปี มีประวัติความเป็นมาและตำนานที่น่าสนใจอย่างยิ่ง นอกจากเทศกาลตรุษจีนแล้ว เทศกาลหยวนเซียวถือว่าเป็นเทศกาลหนึ่งที่ชาวจีนให้ความสำคัญมาก เพราะว่ามีขนบธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

หลักการจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย ยังคงยึดถือแบบแผนดั้งเดิมของจีนเป็นสำคัญ มีการแลกเปลี่ยน ผสมผสานวัฒนธรรมไทยและจีนเข้าด้วย ทำให้เพิ่มความบันเทิงใจและความสนุกให้แก่ผู้ที่มีส่วนงานยิ่งขึ้น อาทิ การประกวดธิดาง่วนเซียว การจัดตั้งขบวนอาหารพื้นเมือง สินค้าจากท้องถิ่น (OTOP) การประดับโคมไฟ การแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น กิจกรรมที่จัดในงานเทศกาลหยวนเซียวแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนของชาวไทยเชื้อสายจีน การสนับสนุนจากผู้นำในท้องถิ่น และความร่วมมือคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษา ประวัติความเป็นมา ตำนาน และกิจกรรมที่ทำในเทศกาลหยวนเซียวของจีนและไทย รวมทั้งวัฒนธรรมของเทศกาลหยวนเซียวส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย ผู้เขียนหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยให้มีความรู้และเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีและการปฏิบัติในเทศกาลหยวนเซียว และมีประโยชน์ต่อสำหรับผู้เรียนในการสอดแทรก ประเพณีและวัฒนธรรมจีนให้แก่ผู้เรียนภาษาจีน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้ดีขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทความฉบับนี้ต้องการนำเสนอเกี่ยวกับ เรื่อง เทศกาลหยวนเซียว เริ่มบรรยายถึงประวัติความเป็นมาตำนานและประเพณีของเทศกาลหยวนเซียวของจีน การจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวของไทย รวมทั้งวัฒนธรรมของเทศกาลหยวนเซียวที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเทศกาลหยวนเซียวของจีน เป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เพื่อเข้าใจการใช้ชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของคนจีน รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มทักษะการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้อีกด้วย

3. ขอบเขตของการศึกษา

เนื้อหาของบทความฉบับนี้ศึกษาและบรรยายในเรื่อง เทศกาลหยวนเซียว ซึ่งเป็นเทศกาลดั้งเดิมที่สำคัญอีกเทศกาลหนึ่งของจีน ประวัติความเป็นมา ตำนานของเทศกาลหยวนเซียว การจัดงานเทศกาลหยวนเซียวในประเทศจีน และเทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย การจัดงานเทศกาลหยวนเซียว

¹ ง่วนเซียว เป็นภาษาแต้จิ๋ว

ส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจไทยอย่างไร โดยอาศัยจากมุมมองด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทำให้รู้และเข้าใจถึงความเหมือน ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของเทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย และประเทศจีน

เนื้อเรื่อง

1. ประวัติความเป็นมาและตำนานของเทศกาลหยวนเซียว

ภาษาจีนกลาง ในสมัยก่อนจะเรียกเวลากลางคืนว่า “เซียว (宵)” ดังนั้น คนจีนจะเรียกวันนี้ว่า เทศกาลหยวนเซียว หรือ เทศกาลโคมไฟ เพราะในวันนี้จะมีการประดับโคมไฟทุกหนทุกแห่ง ตรงกับวันที่ 15 ของเดือนแรกตามปฏิทินทางจันทรคติ เป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวง และถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของวันสุดท้ายในการฉลองเทศกาลปีใหม่ของจีนตามปฏิทินทางจันทรคติ ตามประเพณีของลัทธิเต๋าวันที่ 15 ในเดือนแรกของปฏิทินจันทรคติ เรียกว่า ช่างหยวน (上元) ตรงกับคำเรียก "เทพแห่งฟ้า" ท่านเป็นผู้ที่ขอบแสงสว่างและวัตถุแห่งความสุข ดังนั้น ผู้คนจึงได้แขวนโคมไฟสีส้มสวยงามนับพัน เพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณเทพแห่งฟ้า การเฉลิมฉลองเทศกาลนี้ จะมีการละเล่นแก้ปริศนาที่อยู่ในโคมไฟ เรียกว่า ไชเตงหมี่ (猜灯谜) และการกินขนมบัวลอยเรียกว่า ขนมถังหยวน (汤圆) และครอบครัวก็จะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน บางครอบครัวก็จะพาลูกหลานออกมานอกบ้านไปตามวัด เด็กๆ ก็จะถือโคมไฟกระดาษวิ่งเล่นกันอย่างสนุกสนาน

ความเชื่อเกี่ยวกับเทศกาลหยวนเซียว (โชติช่วง นาดอน, 2545) เมื่อนานมาแล้ว มีสตรีร้ายมากมายออกมาทำร้ายผู้คน ทำให้มนุษย์ต้องรวมตัวกันต่อสู้เพื่อปกป้องตนเอง จนกระทั่งมีอยู่วันหนึ่งได้มีวิหคสวรรค์บินลงมายังโลก แล้วถูกบรรดานายพรานพลั้งมือฆ่าตาย จนทำให้องค์เจ็กเซียนฮ่องเต้ (玉皇大帝)¹ ทรงพิโรธมาก มีราชโองการให้เหล่าขุนพลสวรรค์ ในคืน 15 ค่ำเดือน 1 เดินทางมาปล่อยเพลิงเผาทำลายมนุษย์และทรัพย์สินให้หมดสิ้น ครั้งนั้น วิชาขององค์เจ็กเซียนฮ่องเต้ (玉皇大帝) เกิดสงสารไม่อาจทนเห็นผู้คนต้องประสบเภทภัยเช่นนี้ได้ จึงแอบขโมยขโมยลงมายังโลกมนุษย์เพื่อเตือนภัยล่วงหน้าให้แก่มนุษย์ทราบ เวลานั้นผู้เฒ่าคนหนึ่งได้เสนอแผนการว่า ในคืนวัน 14 ค่ำ-16 ค่ำเดือน 1 ให้ทุกคนแขวนโคมไฟสีแดง จุดพลุและประทัดให้เสียงดังไปทั่ว เช่นนี้แล้ว องค์เจ็กเซียนฮ่องเต้ (玉皇大帝) จะเข้าใจว่าคนบนโลกถูกเผาทั้งหมดแล้ว ทุกคนต่างเห็นด้วยจึงแยกย้ายกันไปดำเนินการตามแผนนั้น พอถึงวัน 15 ค่ำ องค์เจ็กเซียนฮ่องเต้ (玉皇大帝) ทรงทอดพระเนตรลงมา เห็นว่าบนโลกเต็มไปด้วยสีแดง ยังมีเสียงดังโหวกเหวกต่อเนื่องเป็นเวลา 3 วัน จึงคิดว่าโลกมนุษย์ถูกไฟเผาหมดแล้ว เพื่อเป็นการระลึกถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้ ทุกปีเมื่อถึง 15 ค่ำเดือน 1 ทุกบ้านก็จะมีการแขวนโคมไฟและจุดประทัด

ถาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 1-3) กล่าวถึง ตำนานของเทศกาลหยวนเซียว มีตำนานเล่าเอาไว้ 2 เรื่อง ตำนานแรก เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น (汉朝) (206-220 ปี ก่อน ค.ศ.) หลังจากจักรพรรดิ

¹ ชาวจีนมีความเชื่อว่า เจ็กเซียนฮ่องเต้ (玉皇大帝) คือ ผู้ดูแลบันดาลทุกอย่างที่มีบนสวรรค์ โลก และนรก ทั้งธรรมชาติ ดวงชะตาและความเป็นไปของมนุษย์ ดังนั้นเจ็กเซียนฮ่องเต้ จึงมีผลต่อวิถีของชาวจีนเป็นอย่างมาก

อันฮฺยฺตี้ (汉惠帝) สวรรคต หลีวไทเฮา (吕太后) พระพันปีหลวงกุมอำนาจ พวกแซ่หลิว (李姓家) เริ่มแทรกแซงอำนาจราชการจนบ้านเมืองวุ่นวาย จนกระทั่งหลิวไทเฮาสิ้นพระชนม์ เฉินผิง (陈平) กับโจวโป (周勃) ฉวยโอกาสกำจัดพวกแซ่หลิว (李姓家) แล้วอัญเชิญหลิวเหิง (刘恒) ขึ้นครองราชย์ พระนามว่า อันเหวินตี้ (汉文帝) เพื่อเฉลิมฉลองความสำเร็จครั้งนี้ จักรพรรดิอันเหวินตี้ ได้สั่งให้ทหารจุดประทีปโคมไฟตลอดคืนและร่วมเฉลิมฉลองกับประชาชน ทรงเรียกเทศกาลนี้ว่า “หยวนเซียว”

อีกตำนานหนึ่ง เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอันฮฺยฺตี้ (汉武帝) วันหนึ่งตงฟางซั่ว (东方朔) ขุนนางคนโปรดของฮ่องเต้ พบนางกำนัลคนหนึ่งกำลังจะกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย จึงรีบเข้าไปห้ามและถามสาเหตุ จึงรู้ว่า นางกำนัลคนนี้ชื่อ “หยวนเซียว” เข้าวังมาหลายสิบปี ไม่เคยกลับไปเยี่ยมบ้านเลย จึงเกิดความคิดถึงบ้านจนกระทั่งคิดฆ่าตัวตาย ตงฟางซั่ว (东方朔) ฟังแล้วก็เห็นใจ วางแผนให้เธอได้กลับไปอยู่พร้อมหน้ากับคนในครอบครัว ตงฟางซั่ว (东方朔) เปิดร้านหมอดูทายอักษร ที่เมืองฉางอาน (长安) (เมืองหลวงของจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น (汉朝)) เขาทำนายให้คนที่มาดูล่าว่า “กลางเดือนอ้ายจะมีเคราะห์ร้ายถูกไฟคลอก” เหมือนกันทุกคน ขวั้นี่แพร่หลายจนทำให้ประชาชนตื่นตระหนกไปทั่วเมืองหลวง พระเจ้าอันฮฺยฺตี้ (汉武帝) ทราบเรื่องจึงถามตงฟางซั่ว (东方朔) เขาทูลว่า “อัคคีเทพ อยากกินถังหยวน (汤圆) (ขนมบัวลอยมีไส้ เหมือนบัวลอยน้ำขิงปัจจุบัน) และบั้งเอิญตงฟางซั่ว (东方朔) ทราบว่าในวังมีนางกำนัลชื่อ หยวนเซียว (元宵) เชี่ยวชาญในการทำขนมบัวลอย” ดังนั้น พระเจ้าอันฮฺยฺตี้ (汉武帝) โปรดให้นางทำถวาย สนองความปรารถนาของอัคคีเทพ ขณะเดียวกันก็ให้ทหารจุดประทีปโคมไฟในคืนเพ็ญกลางเดือนอ้าย เมื่อถึงวันตามคำทำนายก็ไม่มีภัยใดเกิดขึ้น จึงเชื่อว่าการทำขนมบัวลอยแก้เคล็ดได้ผล ตงฟางซั่ว (东方朔) ถือโอกาสทูลให้พระเจ้าอันฮฺยฺตี้ (汉武帝) ให้บำเหน็จรางวัลแก่นางกำนัลคนนั้น ปล่อนางหยวนเซียวกลับไปอยู่กับครอบครัว นับจากครั้งนั้นถึงวันเพ็ญกลางเดือนอ้ายทุกปี คนจีนก็ทำขนมบัวลอยใส่ไส้และจุดประทีปโคมไฟเฉลิมฉลอง และตั้งชื่อเทศกาลตามชื่อนางหยวนเซียวต่อเนื่องยาวนานจนมาถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า ความเชื่อและตำนานของเทศกาลหยวนเซียวที่เล่าขานสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเวลามากกว่า 2,000 ปี การจัดงานเฉลิมฉลองมีความแตกต่างกันไปตามยุคสมัย อาทิ สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (东汉朝) พุทธศาสนาเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมสมัยนั้น กษัตริย์ก็มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีการจุดประทีปบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้น ทำให้สมัยราชวงศ์ต่อมาก็ได้แก่ ราชวงศ์สุย (隋朝) ราชวงศ์ถัง (唐朝) ราชวงศ์ซ่ง (宋朝) จึงได้มีการประดับโคมไฟอย่างแพร่หลายและมีกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น ชมพระจันทร์ ทายคำกลอน การเดินบนสะพานเพื่อขอความโชคดี การจุดประทัด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมของเทศกาลหยวนเซียวยังคงอยู่จากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นอีกหนึ่งเทศกาลที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางจิตใจของประชาชนคนจีน ในทุกปีชาวจีนจะร่วมกันเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวกับครอบครัวและพากันออกมาชื่นชมโคมไฟอันสวยงาม เพื่อแสดงความระลึกถึงเทพเจ้า บรรพบุรุษและวีรกษัตริย์ที่กล้าหาญ อีกทั้งยังได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัวอย่างมีความสุข

2. การจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวของจีน

2.1 การเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวแต่ละยุคสมัย

การเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวนั้น เริ่มขึ้นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก (西汉朝) (202 ปีก่อน ค.ศ.-ค.ศ. 8) จักรพรรดิอันหมิงตี้ (汉明帝) ทรงศรัทธาในพุทธศาสนา และได้ยินมาว่า ในวันขึ้น 15 ค่ำของเดือน 1 เป็นวันพระจันทร์เต็มดวง พระสงฆ์จะเข้าไปสักการะพระธาตุและจุดประทีปบูชาเพื่อแสดงความศรัทธาเลื่อมใส ดังนั้น จึงมีพระราชบัญชาให้วัดและราชวัง รวมไปถึงบ้านเรือนของประชาชนทำการแขวนโคมไฟให้สว่างไสว ตั้งแต่นั้นเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมชมโคมไฟ หลังจากนั้นการชมโคมไฟจึงเป็นกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และทำการอย่างแพร่หลายในหมู่ประชาชน ต่อมาในสมัยราชวงศ์สุย (隋朝) (ค.ศ. 581-618) เทศกาลหยวนเซียวกลายเป็นเทศกาลที่สำคัญและแพร่หลายในทุกชนชั้น อีกทั้งสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของจีนในสมัยราชวงศ์สุย (隋朝) มีความเจริญรุ่งเรืองและสงบเรียบร้อย ดังนั้น พอถึงเทศกาลจักรพรรดิจึงบัญชาการให้ขุนนางจัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่นอกจากมีการประดับโคมไฟทุกพื้นที่แล้ว ยังให้มีการแสดงจิวและการตีกลอง ร้องรำทำเพลง และการแสดงเปลี่ยนหน้าเพื่อสร้างความครื้นเครงอีกด้วย

พอถึงสมัยราชวงศ์ถัง (唐朝) (ค.ศ. 618-907) เป็นสมัยที่ประเทศจีนมีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด ประเทศมีความสงบ ไม่มีความขัดแย้งในราชสำนัก ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ดีมีสุข ดังนั้น เทศกาลหยวนเซียวในสมัยนี้ก็ยิ่งมีความพลุกพล่านมากขึ้น ภายในพระราชวังหรือตามท้องถนน ทุกหนทุกแห่งล้วนมีการแขวนโคมไฟ ทั้งยังพัฒนาไปเป็นตึกโคมไฟ ต้นไม้โคมไฟ วงล้อโคมไฟ ในยุคนี้ประเพณีการชมโคมไฟมีต่อเนื่องกันถึง 3 วัน และจัดการแสดงพื้นเมือง ๆ มากมาย ประชาชนร่วมกันเฉลิมฉลองอย่างสนุกสนาน หลังจากนั้น การจัดงานในเทศกาลหยวนเซียวก็มีกิจกรรมและการละเล่นเพิ่มมากขึ้น จำนวนวันที่เฉลิมฉลองงานก็เพิ่มมากขึ้นด้วยตามแต่ละยุคสมัย ในสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋朝) (ค.ศ. 960-1279) มีการจัดงานเฉลิมฉลองระยะเวลานานถึง 10 วัน จนมาถึงสมัยราชวงศ์ชิง (清朝) (ค.ศ. 1644-1912) ซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของจีน กลับลดจำนวนวันเฉลิมฉลองลงเหลือเพียง 3 วัน แต่กิจกรรมในเทศกาลหยวนเซียวที่จัดมีความยิ่งใหญ่อลังการมากกว่าสมัยอื่น ๆ นอกจากการประดับโคมไฟแล้ว ยังมีการจุดดอกไม้ไฟ การเชิดสิงโต เชิดมังกร และการแข่งเรืออีกด้วย จนถึงปัจจุบันรูปแบบการจัดแสดงโคมไฟมีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากจัดแสดงโคมไฟธรรมดาทั่วไปตามลานกว้างหรือสวนสาธารณะแล้ว ยังมีการจัดแสดงโคมไฟน้ำแข็งทางภาคเหนือของจีน ซึ่งเป็นเขตหนาวเย็นที่ปกคลุมด้วยน้ำแข็งและหิมะ ในยามค่ำคืนมีความงดงามอย่างยิ่ง นอกจากนี้ เขตพื้นที่ติดริมแม่น้ำ เช่น บางหมู่บ้านในแถบมณฑลเจ้อเจียง (浙江省) มีประเพณีโคมไฟลอยน้ำ ซึ่งสืบทอดมานานหลายร้อยปี ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมจำนวนมาก สรุปได้ว่า ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปส่งผลให้รูปแบบและกิจกรรมการจัดงานของเทศกาลหยวนเซียวเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่กิจกรรมการประดับโคมไฟ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเทศกาลนี้ยังคงอยู่ เพราะเหตุนี้ ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นถึง

ความสำคัญและคุณค่าของเทศกาลหยวนเซียว อีกทั้งชาวต่างชาติยังได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีน ตลอดจนความเชื่อ ความคิด และค่านิยมของชาวจีนมากขึ้น

2.2 กิจกรรมของเทศกาลหยวนเซียว

ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมในงานเทศกาลหยวนเซียวมีมากมาย กิจกรรมหลักคือ การประดับตกแต่งบ้านเรือนและถนนหนทางด้วยโคมไฟสีแดง แต่ละบ้านจะประดิษฐ์โคมไฟเป็นรูปต่าง ๆ แล้วนำมาตกแต่งบ้านเรือนของตนเอง เพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อต่าง ๆ ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างมาก การประดิษฐ์โคมไฟจึงความพิถีพิถันและสวยงามมากกว่าสมัยก่อนใช้หลอดไฟแทนการจุดไฟ ซึ่งการใช้งานสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม และการละเล่นแก้ปริศนาที่อยู่ในโคมไฟ (猜灯谜) ในสมัยก่อนทุก ๆ บ้านเรือนจะพาลูกหลานออกมาชมโคมไฟที่ประดับตามถนนหนทาง ขณะเดียวกันหนุ่มสาวจะพากันมาเล่นทายปริศนา ส่งผลให้เทศกาลหยวนเซียวโดยนัยยะแล้วยังเป็นเทศกาลแห่งความรักอีกด้วย เนื่องจากในอดีตผู้หญิงส่วนใหญ่จะเก็บตัวอยู่แต่ในเรือนชานไม่ค่อยออกมาร่วมกิจกรรมนอกบ้าน ในเทศกาลนี้ผู้หญิงจะมีโอกาสออกมาชมการประดับโคมไฟ เล่นทายปริศนา ทำให้หนุ่มสาวทั้งหลายมีโอกาสมองหาและเลือกคู่ครองในอนาคตของตนได้ แต่ว่าปัจจุบันการทายปริศนาที่อยู่ในโคมไฟมีอยู่จำนวนน้อยมาก มีเพียงบางพื้นที่เท่านั้นที่ยังอนุรักษ์และจัดกิจกรรมนี้อยู่ อาทิเช่น มลฑลยูนนาน มลฑลเสฉวน เป็นต้น

กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ การรับประทานทังหยวน (汤圆) หรือว่า บัวลอย แต่ไม่ใช่บัวลอยไขหวานที่คนไทยคุ้นชินกัน บัวลอย หรือว่า ทังหยวน ของชาวจีน จะทำจากแป้งข้าวเจ้า ภายในมีทั้งไส้หวานและไส้เค็ม บั่นเป็นลูกกลม ๆ แล้วนำไปต้มหรือนำไปทอด ในยุคแรกชาวจีนเรียกขนมนี้ว่า ฝูหยวนจี้ (浮圆子) ต่อมาถูกเรียกว่าทังถวน (汤圆) หรือว่า ทังหยวน (汤圆) โดยคำว่า ถวน (团) หรือหยวน (圆) นั้น ออกเสียงใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังมีความหมายดีและเป็นสิริมงคล ถึงหยวนหรือถวนเป็นตัวแทนของคำว่า ถวนถวนหยวนหยวน (团团圆圆) ซึ่งหมายถึง การอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันของคนในครอบครัว อีกทั้ง ยังหมายถึง หยวนหมาน (圆满) ที่แปลว่า สมบูรณ์พูนสุขนั่นเอง ดังนั้น ในวันนี้แต่ละบ้านจะร่วมกันชมพระจันทร์เต็มดวงและรับประทานขนมทังหยวน เชื่อกันว่าจะทำให้ครอบครัวอยู่ดี มีสุขและนำความสิริมงคลมาให้ตนเองและครอบครัว

นอกจากกิจกรรมหลักที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เทศกาลหยวนเซียวในแต่ยุคสมัยยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไป อาทิ การแสดงจิ้ว การร้องรำทำเพลง การแสดงดนตรีพื้นบ้าน การแสดงเปลี่ยนหน้ากากจีน เป็นต้น เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชน ยุคปัจจุบันกิจกรรมที่น่าสนใจก็คือ สถานีโทรทัศน์ของจีนจะจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียว โดยจะมีการแสดงจิ้ว การแสดงตลกของคณะการละครที่มีชื่อเสียงของจีน และเชิญศิลปิน ดารา มาร่วมงานเพื่อส่งมอบความสุขให้แก่ประชาชน ทุกคนจะอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันที่บ้าน รับประทานขนมทังหยวน และชมรายการทางโทรทัศน์ด้วยกัน

3. การจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวของไทย

คนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีจำนวนมาก ต่อมาได้ร่วมกันก่อตั้งเป็นสมาคมและมูลนิธิต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างชาวไทยในพื้นที่ ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ จะก่อตั้งบริษัทห้างร้านเป็นของตนเองและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตก็เช่นกันถูกปฏิบัติสืบทอดกันเป็นทอด ๆ จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเทศกาลที่สำคัญของจีน หนึ่งในนั้นคือ เทศกาลหยวนเซียว จังหวัดที่มีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิเช่น จังหวัดภูเก็ต ก็ได้จัดงานเทศกาลหยวนเซียวขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในหลาย ๆ พื้นที่ ในปี พ.ศ. 2562 บริเวณศาลเจ้าก๊วกเทียนเก้ง อ.เมือง จ.ภูเก็ต และบริเวณรอบ ๆ จะประดับตกแต่งด้วยโคมไฟสีแดงจำนวนมาก ทางศูนย์การค้าโลมัลโลทอเวนิว ภูเก็ต ก็ได้จัดงานเทศกาลโคมไฟ หรือ “ปางเตงโหยย” ภัคพงศ์ ทวิพัฒน์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 มกราคม 2562) ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต ให้ข้อมูลว่า “ปางเตงโหยย” แปลว่าการมาชุมนุมกันหรือร่วมกันประดับโคมไฟ เริ่มต้นจากวันส่งซีเป้งจ้าวกุ้น (司命灶君) เทพแห่งเตาไฟขึ้นสวรรค์ ปีนี้ตรงกับวันที่ 29 มกราคม ทุกพื้นที่ทั่วภูเก็ตจะประดับโคมไฟและเปิดไฟให้สว่างไสวทุกคืน จากนั้นจะเป็นวันหยวนเซียว วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 1 ปีนี้จะตรงกับวันที่ 19 กุมภาพันธ์ เป็นวันเพ็ญแรกของปี และเป็นวันแซยิด¹ ขององค์เทียนก๊วนไต้เต่ (三官大帝) ซึ่งเป็นเทพแห่งสวรรค์ จะให้พรพวกเราได้อยู่เย็นเป็นสุขปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ดังนั้น ทุกหน่วยงานและทุกบ้านเรือนจะประดับโคมไฟตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม-19 กุมภาพันธ์ 2562 ประเพณีประดับโคมไฟ ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดีและความหวัง (อรอนพ เพ็ชรภิมล, 2562)

จังหวัดสมุทรปราการร่วมกับมูลนิธิธรรมกตัญญู จัดงานเทศกาลโคมไฟเฟสติวัล แสงสีแห่งเมืองปากน้ำ “Lantern Festival 2019” ซึ่งจัดขึ้นต่อเนื่องเป็นครั้งที่ 7 มูลนิธิธรรมกตัญญู หรือ ศาลเจ้าเสียนหลอไต้เทียนกง (暹羅代天宮) การออกแบบสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้มีที่มาจากมูลนิธิหนานคุนเซินไต้เทียนฟู (南鯤鯓代天府) ที่ได้หวน บนหลังคาประดับด้วยสัตว์มงคล ทั้งหงส์และมังกร รวมถึงตัวละครในนิทานพื้นบ้านจีนกระจายอยู่ทั่วหลังคา ส่วนตรงชายคาแต่งด้วยไม้แกะสลักลงรักปิดทอง ด้านหน้าทางเข้ามีสิงโตคู่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย แกะสลักจากหินหยกเขียว ภายในศาลเป็นที่ประทับของเทพเจ้า 5 พระองค์ ที่เรียกว่า อู่ฟูเซียนส่วย (五府千歲) เชื่อกันว่าจะช่วยคุ้มครองให้มีชีวิตที่ร่มเย็นราปรีย์ ประสพแต่ความสุข ความสำเร็จ ปราศจากโรคภัย ภายในงานจะประดับโคมไฟไว้อย่างสวยงามตระการตากว่า 5,000 ดวง โดยโคมไฟแบ่งออกเป็น 6 ชุด ได้แก่ 1) โคมไฟชุดเทพเจ้า 5 พระองค์ อำนาจพรปีใหม่ 2) โคมไฟชุด เทพเจ้าไฉชิงเอี้ย (財神) บัลดาลความมั่งคั่งและโชคลาภ 3) โคมไฟชุด รับพระเมตตา เจ้าแม่กวนอิม (觀音菩薩) คุ้มครองดวงชะตา 4) โคมไฟชุด หมูทองฉลองชัย 2562 5) โคมไฟชุดมังกรเจิ้งระบำไต้ท้องทะเล และ 6) โคมไฟชุดวิหคราตรี (สุรินันท์ คงสินธ์, 2562)

จังหวัดพิษณุโลก มูลนิธิศาลเจ้าบุณเถ่ากง-ม่า (本头公妈宮) และมูลนิธิประสาทรุณสถาน ร่วมกับหอการค้าจังหวัดพิษณุโลกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดขบวนแห่งานเทศกาลโคมไฟง่วนเซียว

¹ แซยิด เป็นภาษาแต้จิ๋ว ตรงกับภาษาจีนกลางคำว่า 生日 แปลว่า วันเกิด

อย่างยิ่งใหญ่ นางมนสิณี วัฒนกุลชัย ประธานมูลนิธิปูนเถ้ากม-ม่า และประธานมูลนิธิประสาทยุสสถาน จังหวัดพิษณุโลก ในฐานะประธานในการจัดงานเทศกาลโคมไฟง่วนเซียว เปิดเผยถึง แนวคิดในการจัดงานนี้ว่า ในปีนี้มีความตั้งใจที่จะจัดงานเทศกาลโคมไฟง่วนเซียวให้ยิ่งใหญ่มากกว่าทุกปีที่ผ่านมา ต้องการให้ งานเทศกาลโคมไฟง่วนเซียวเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดพิษณุโลก และสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จุดน่าสนใจภายในงานคือ การประดิษฐ์โคมไฟยักษ์ขนาด 6 เมตรเป็นโคมไฟที่ใหญ่ที่สุด ทั้งนี้ ยังตื่นตาไปกับโคมไฟตลอดเส้นทางมากกว่า 10,000 ดวง ตื่นตากับอุโมงค์โคมไฟและสวนตุ๊กตาโคมไฟ อีกทั้งสามารถรับชมและร่วมสนุกกับ กิจกรรมต่างๆมากมาย ทั้งการประกวดการแต่งโคมไฟ การประกวดรถแห่โคมไฟ การประกวดหุ่นน้อย เทพธิดา มีการออกร้านของดีของอร่อยเมืองพิษณุโลกรวมกว่า 200 ร้านค้า และมีคอนเสิร์ตเต็มรูปแบบ การแสดงโชว์จากประเทศจีนและดารารวมทั้งศิลปินแนวหน้าของประเทศไทย (ไพบุลย์ ณะบุตรจอม, 2562)

นอกจากนี้ ชุมชนชาวจีนได้อพยพและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยชุมชนจีนบริเวณนั้น เรียกว่า “ย่านตลาดน้อย” (นิภาพร รัชพัฒน์กุล, 2546, หน้า 162-165) ย่านนี้มีชาวจีนหลากหลายชนชาติ หนึ่งในนั้นคือ ชาวฮกเกี้ยน (福建人) พวกเขาได้สร้าง “ศาลเจ้าโจวซือกง (清水祖师公)” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2347 เพื่อเป็นศูนย์รวมของชาวจีนฮกเกี้ยน (福建人) ถือว่าเป็นศาลเจ้าที่มีความเก่าแก่มากที่สุดในย่านตลาดน้อย งานเทศกาลหยวนเซียวยังคงเป็นประเพณีสำคัญของศาลเจ้าโจวซือกง (清水祖师公) ย่านตลาดน้อย งานวันหยวนเซียวจะจัดขึ้นภายหลังจากวันตรุษจีนประมาณ 15 วัน ปี 2562 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา ภายในงานชาวจีนโดยเฉพาะกลุ่มฮกเกี้ยน ทั้งที่อาศัยอยู่ภายในย่านตลาดน้อยและจากที่อื่น ๆ ที่มีความศรัทธาในเทพเจ้าโจวซือกง (祖师公) ต่างเดินทางมาร่วมงานกันอย่างคึกคัก ผู้คนเริ่มทยอยมาที่ศาลเจ้าตั้งแต่ช่วงเช้าตรู่ของวันจนถึงช่วงค่ำ พิธีกรรมที่ทำร่วมกันของศาลเจ้า ประกอบด้วยการจุดเทียนเพื่อบูชาเทพเจ้า การเซ่นไหว้ขอพรเทพเจ้าและทำบุญบำรุงศาลเจ้าด้วยการซื้อขนมมงคลต่าง ๆ ที่ศาลเจ้าเตรียมไว้ โดยเฉพาะขนมเต๋อซึ่งทำขึ้นเป็นพิเศษเฉพาะเทศกาลหยวนเซียวเท่านั้น จากนั้นในช่วงค่ำจะมีการแสดงงิ้วที่บริเวณด้านหน้าศาลเจ้า เพื่อถวายเทพเจ้าและเป็นมหรสพที่สร้างความรื่นเริงให้แก่คนทั่วไป วันงานทางศาลเจ้าจะจัดเตรียมของไหว้และขนมมงคลแบบต่าง ๆ อาทิ ส้ม ขนมน้อย สำหรับให้ผู้เดินทางมาศาลเจ้าซื้อกลับไป มีความเชื่อว่าเป็นของมงคล เพราะเป็นของที่ผ่านความศักดิ์สิทธิ์จากศาลเจ้าแล้ว ถ้านำกลับไปรับประทานจะมีแต่โชคลาภ ความรุ่งเรืองทั้งต่อตนเองและครอบครัว (อภิญา นนันทนาท, 2559)

สิ่งที่เด่นชัดของไหว้พิเศษที่ทางศาลเจ้าจัดเตรียมไว้เฉพาะสำหรับงานหยวนเซียวเป็นประจำทุกปีคือ “ขนมเต๋อ” กล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของงานหยวนเซียวที่ศาลเจ้าโจวซือกง (清水祖师公) และเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน และอาจเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาวจีนฮกเกี้ยนอีกด้วย เนื่องจากพบว่านิยมใช้ขนมที่ทำเป็นรูปเต๋อในงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนฮกเกี้ยนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ในหลายวัฒนธรรมทั่วโลก “เต๋อ” มีความหมายแสดงถึงการมีอายุยืนยาวและความมั่นคง ด้วย

ลักษณะทางกายภาพของเต่าที่มีความแข็งแรง มีกระดูกที่สามารถป้องกันภัยอันตราย และมีอายุยืนยาวตามธรรมชาติ ในวัฒนธรรมจีนก็ให้ความสำคัญกับเต่าในฐานะสัตว์ศักดิ์สิทธิ์และเป็นสัญลักษณ์มงคลที่แสดงถึงความมีอายุยืน พลังความแข็งแรง และการยืนหยัด ตำนานการสร้างโลกของจีน กล่าวว่า เต่ามีส่วนช่วย ผานกู่ (盘古开天) เทพบิดาของชาวจีนสร้างโลก นอกจากนี้ ตั้งแต่ยุคจีนโบราณยังมีความเชื่อว่ากระดูกเต่าสามารถใช้ทำนายอนาคตได้อีกด้วย กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนทั้งในประเทศจีน ไต้หวัน และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และหลายจังหวัดทางภาคใต้ของไทย เช่น ตรัง พังงา ภูเก็ต ฯลฯ จึงทำขนมรูปร่างเต่าเพื่อนำมาใช้ในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ และให้ผู้อื่นในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีม้วนธงหรือพิธีครอบเดือนของเด็กชายจีนฮกเกี้ยน เพื่อให้เด็กเติบโตมามีความสุขดี สมบูรณ์แข็งแรง วันคล้ายวันเกิดของผู้อาวุโสจะนำขนมเต่าไปมอบให้เพื่ออวยพรให้มีอายุยืนนาน (อภิญญา นนทนาท, 2559)

สรุปได้ว่า การจัดงานเทศกาลหยวนเซียวทั้ง 4 จังหวัดนี้มีความเหมือนและแตกต่างกันออกไป วัตถุประสงค์และประเพณีดั้งเดิมของทั้ง 4 จังหวัดมีความคล้ายคลึงกัน คือ เพื่อการบูชาเทพเจ้าและขอพรให้แก่ตนเองและครอบครัว ภายในงานมีการประดับโคมไฟอย่างสวยงาม แต่การจัดงานหยวนเซียวในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงให้ความสำคัญประเพณีดั้งเดิมแบบจีน ศาลเจ้าเสียนหลอได้เทียบกง จังหวัดสมุทรปราการ จัดงานหยวนเซียวขึ้นเป็นประจำทุกปี และจะมีการแสดงอย่างยิ่งใหญ่ เพื่อบูชาเทพเจ้าในศาลเจ้า 5 พระองค์ และจังหวัดพิษณุโลก เกิดจากการร่วมมือกันจากหลายหน่วยงาน จะเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความแตกต่างจากกิจกรรมของเทศกาลดั้งเดิมของจีน อาทิ การละเล่นพื้นบ้าน การประกวดธิดาหยวนเซียว การแสดงต่าง ๆ ของนักเรียนในพื้นที่ การประกวดรถแห่โคมไฟ เป็นต้น มีการผสมผสานวัฒนธรรมไทยเข้าด้วย ชุมชนชาวจีนย่านตลาดน้อยจะจัดงานคล้ายคลึงกับศาลเจ้าเสียนหลอได้เทียบกง จังหวัดสมุทรปราการ แต่เป็นการเฉลิมฉลองเฉพาะชาวจีนฮกเกี้ยนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์หลักในการจัดงานเทศกาลหยวนเซียวนั้นก็คือ เพื่อรักษาและสืบทอดประเพณีของเทศกาลนี้ให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของเทศกาลหยวนเซียวอีกด้วย

4. วัฒนธรรมของเทศกาลหยวนเซียวที่ส่งผลต่อสังคมไทย

อมรา พงศาพิชญ์ (2534, หน้า 1-2) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญญาชาตญาณ ฉะนั้น วัฒนธรรม เป็นระบบในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มีใช้ระบบที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตามสัญญาชาตญาณ วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มา แล้วจึงสอนให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และถ่ายทอดโดยแนวคิดของวัฒนธรรมแบ่งเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดี และ 2) เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งไม่ดี เนื่องจากประเทศไทยถือว่าเป็นเมืองพุทธ ประชากรไทยร้อยละ 95 นับถือพุทธศาสนา ความเชื่อและวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาซึมลึกอยู่ในจิตใจของประชาชน ส่งผลให้คนไทยมีนิสัยใจกว้างและเปิดใจรับสิ่งต่าง ๆ จากภายนอกได้ ดังนั้น คนไทยจะไม่ดูถูกหรือเหยียดหยามวัฒนธรรม

ของต่างประเทศ ชาวจีนจำนวนมากก็นับถือพุทธศาสนาเช่นกัน ถึงแม้จะไม่ใช่นิกายเดียวกัน แต่หลักคำสอนและการปฏิบัติตนมีความคล้ายคลึงกันหลายประการ อีกทั้งชาวจีนยึดถือหลักคำสอนของขงจื๊อ โดยหลักคำสอนของขงจื๊อกล่าวว่า มนุษย์ทุกคนต้องมีคุณธรรมซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เช่น การเคารพผู้ใหญ่ ความกตัญญูกตเวทิตา การวางตัวในสังคม เป็นต้น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับหลักคำสอนของพุทธศาสนาของคนไทย ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื้อสายจีนจึงสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนไทยในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งส่งผลให้ความคิด คติ นานิยม รวมทั้งธรรมเนียมประเพณีของจีนบางประการส่งผลให้ต่อการดำรงชีวิตของคนไทยด้วยเช่นกัน

เทศกาลหยวนเซียว ถือว่าเป็นเทศกาลที่สำคัญรองจากเทศกาลตรุษจีน ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนานถึง 2,000 กว่าปี การจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลและกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นนั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของเทศกาลหยวนเซียว คนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยร่วมกันจัดงานเทศกาลหยวนเซียวก็เพื่อสืบทอดเทศกาลที่ดั้งเดิมของชาวจีนไว้ และเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้แก่คนไทยในท้องถิ่นรับรู้ คนไทยในท้องถิ่นได้เข้าร่วมเทศกาลของจีน อาทิ ศาลเจ้าหลายแห่งจัดงานหยวนเซียว ประดับโคมไฟอย่างสวยงาม และมีพิธีกรรมเพื่อบูชาเทพเจ้า เสริมความมงคลในแก่ตนเองและครอบครัว คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นก็จะมาไหว้เทพเจ้าและร่วมเฉลิมฉลองงานหยวนเซียวด้วยเช่นกัน ส่งผลให้คนไทยในพื้นที่ประจวบมมองด้านความคิดและทัศนคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างชาติท้ายสุดทำให้คนไทยเชื้อสายจีนและคนไทยที่อาศัยในพื้นที่อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5. วัฒนธรรมของเทศกาลหยวนเซียวส่งผลต่อเศรษฐกิจของไทย

ลัทธิมากลซ์ (วัชรพล พุทธรักษา, 2559, หน้า 1) กล่าวว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจเกิดจากแรงขับเคลื่อนและการพัฒนาของคนและสังคมนั้น ๆ ในสมัยก่อนคนไทยเชื้อชาติจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย สถานภาพทางครอบครัวค่อนข้างแย่ ขอเพียงแค่มีอาหารประทังชีวิตก็เพียงพอแล้ว เวลาต่อมา วัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย สมัยก่อนประเทศไทยมีระบบการปกครองแบบศักดินา มีการแบ่งชนชั้น โดยมีเจ้านายและมีทาสรับใช้ ทาสรับใช้ต้องคอยดูแลปรนนิบัติเจ้านาย ดังนั้น พวกเขาจึงไม่มีโอกาสสร้างอาชีพของตนเอง แต่คนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงเวลานั้นไม่ต้องเป็นทาสหรือทำงานให้เจ้านาย สามารถประกอบอาชีพของตนเองได้ คนจีนมีความเชี่ยวชาญในเรื่องการค้าและการประกอบธุรกิจเป็นทุนเดิม ทำให้สมัยกรุงรัตนโกสินทร์กิจการร้านค้าในประเทศไทยล้วนมีเจ้าของเป็นคนจีน ขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์ลำดับต้นถึงกลางแห่งราชวงศ์จักรีนั้นได้พระราชทานประโยชน์โภชนาผลพร้อมนโยบายพิเศษที่เอื้อแก่พ่อค้าชาวจีนเป็นอย่างมาก คนไทยเองก็ได้ต่อต้านชาวจีน กลับให้สิทธิซึ่งเท่าเทียมกับคนไทยในการทำอาชีพค้าขาย เกษตรกรรม ต่อเรือและการเดินเรือด้วย เหนือสิ่งอื่นใดคือ พ่อค้าชาวจีนได้รับสิทธิพิเศษในการเดินทางเข้าออกประเทศสยามอย่างเสรี อันเป็นอภิสิทธิ์ที่พ่อค้าจากชาติอื่นไม่ได้รับเลย สำหรับผู้อพยพชาวจีน เสน่ห์ของประเทศสยามไม่ได้อยู่ที่ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพความเป็นอยู่ จิตใจ วิถีชีวิต ศาสนา วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น แต่อยู่ที่คนไทยปฏิบัติต่อเขาด้วยความอบอุ่นและมีน้ำใจจริงต่อกัน พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรง

ปฏิบัติต่อชาวจีนไม่ต่างกับที่ทรงปฏิบัติต่อชนชาวไทยด้วยกันเลย ใน พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้สร้างถนนเยาวราช ซึ่งเป็นย่านชุมชนชาวจีน หลังจากประเทศไทยลงนามในสนธิสัญญาบาวริงแล้ว การปฏิรูปชุมชนชาวจีนครั้งสำคัญ โดยมีการจัดตั้งกลุ่มชุมชนและสังคมชาวจีนที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในปัจจุบันสมาคมจีนในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 1) สมาคมจีนที่ก่อตั้งบนพื้นฐานของภาษาถิ่นคือ สมาคมกวางสี (滿族) สมาคมไหหลำ (海南) สมาคมฮกเกี้ยน (福建) สมาคมฮากกา (客家) สมาคมแต้จิ๋ว (潮州) 2) สมาคมที่ตั้งบนพื้นฐานของเชื้อสกุลหรือแซ่ มีขึ้นเพื่อจูนเจือมิตรภาพในหมู่สมาชิก เพิ่มโอกาสในการสร้างเครือข่าย เป็นเครื่องเตือนใจชนรุ่นใหม่ในอนาคตถึงเครือญาติในจีนแผ่นดินใหญ่ เช่นเดียวกับความสำคัญที่จะได้รับทราบถึงวัฒนธรรมและสิ่งที่สืบทอดต่อกันมา ปัจจุบันนี้มีสมาคมที่ตั้งขึ้นจากเชื้อสกุลจีนมากกว่า 60 แห่งในประเทศไทย และ 3) สมาคมการค้า ก่อตั้งขึ้นโดยพ่อค้าชาวจีน ประกอบด้วย สมาชิกที่อยู่ในอุตสาหกรรมหรืออาชีพเดียวกัน สมาคมการค้าเป็นตัวกลางแลกเปลี่ยนข้อมูล มีส่วนช่วยให้หลีกเลี่ยงการแข่งขันกันโดยไม่จำเป็นระหว่างสมาชิก หรือการหาข้อพิพาทเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลซึ่งจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมของตน สมาคมการค้าจีนที่ใหญ่และมีอิทธิพลที่สุดในประเทศไทยก็คือหอการค้าไทย-จีน (Thai-Chinese Chamber of Commerce: TCC)

จากข้อมูลดังกล่าว คนจีนที่อาศัยอยู่ที่ประเทศไทยสามารถพัฒนาธุรกิจและกิจการของตนเองให้เฟื่องฟูแล้ว ยังมีความรู้และเข้าใจเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างดี พวกเขาจึงนำเอาความคิด วิถีชีวิต ศิลปะและความรู้แขนงต่าง ๆ มาใช้ในการดำรงชีวิตในประเทศไทย ช่วยเพิ่มสีสันและพลังความตื่นตัวให้กับสังคมไทย รวมทั้งวัฒนธรรมจีนหลังไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง จนส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างโรงเรียนจีนเอกชนภายใต้ชื่อของตนเองในชุมชนจีนหลาย ๆ แห่ง การก่อตั้งมูลนิธิเพื่อเด็กต้อ การก่อตั้งโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์จีน เป็นต้น รวมทั้งเทศกาลที่สำคัญของจีน หนึ่งในนั้นก็คือ เทศกาลหยวนเซียว ในทุกปีสมาคมจีนจะร่วมมือกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องของจังหวัด จัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียว โดยแนวคิดของการจัดงานในแต่ละปีจะแตกต่างกันออกไป สิ่งสำคัญในงานจะเน้นการประดับโคมไฟและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีนและเผยแพร่วัฒนธรรมจีน นอกจากนั้น ยังสอดแทรกวิถีวัฒนธรรมไทยและกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ เข้าด้วย เช่น ประกวดธิดาหยวนเซียว ประกวดร้องเพลงจีน การแสดงละคร การจัดแสดงร้านอาหารพื้นเมือง เป็นต้น คนไทยเชื้อสายจีนคนไทยในพื้นที่และชาวต่างชาติจำนวนมากต่างเข้าร่วมงาน เพื่อเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมจีน ถ่ายรูปกับโคมไฟประดับเก็บไว้เป็นที่ระลึก รวมทั้งซื้ออาหารและสินค้าพื้นเมืองเป็นของฝาก การจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียว นอกจากเป็นการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมจีน ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อีกด้วย ตัวอย่างเช่น เทศกาลโคมไฟที่จังหวัดภูเก็ต ในปี พ.ศ. 2562 กวี ตันสุคตานนท์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 29 มกราคม 2562) รองนายกเทศมนตรีนครภูเก็ต กล่าวเพิ่มเติมว่า เทศบาลนครภูเก็ตมีนโยบายในการร่วมอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นโดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมหลายภาคส่วน

จนได้รับการยอมรับในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ภายในงานมีการแสดงวัฒนธรรมของนักเรียนในสังกัดเทศบาลนครภูเก็ต รวมทั้งมีจำหน่ายสินค้า ของที่ระลึก และอาหารขึ้นชื่อของจังหวัด จุดประสงค์ของการจัดงาน ได้แก่ 1) เพื่อที่จะฟื้นฟูวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตและการสืบสานเทศกาลโคมไฟ และ 2) สร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจยามค่ำคืน

บทสรุป

เทศกาลหยวนเซียวเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญต่อชาวจีน มีธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตำนานและความเชื่อของเทศกาลหยวนเซียวสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่และการเมือง การปกครองของจักรพรรดิฉินในสมัยก่อน เทศกาลหยวนเซียวในประเทศจีน จะประดับไฟตามบ้านเรือนและถนนหนทาง คนส่วนใหญ่จะออกมาชมการประดับไฟและรับประทานขนมทั้งหยวน รวมทั้งยังมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น จุดพลุ จุดประทัด รำพัด และท่ายปริศนาโคมไฟ เป็นต้น การท่ายปริศนาโคมไฟ (猜灯谜) เป็นกิจกรรมที่มีมาตั้งแต่อดีต คือ การที่เจ้าของบ้านจะเขียนปริศนาไว้บนโคมไฟที่ประดับไว้หน้าบ้าน เพื่อเชิญชวนให้ผู้ที่เดินเที่ยวชมมาลองทาย โดยธรรมเนียมถ้าผู้ใดท่ายปริศนาได้ถูกต้อง เจ้าของบ้านจะเชิญเข้าไปร่วมดื่มน้ำชาในบ้านและมอบของรางวัลให้ กิจกรรมนี้จึงถือว่าเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นที่จะจัดขึ้นในเทศกาลหยวนเซียวเท่านั้น นอกจากนี้ เทศกาลหยวนเซียวยังทำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน รับประทานขนมบัวลอยและชมพระจันทร์เต็มดวง เพิ่มโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้เวลาร่วมกันอีกด้วย เทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย รูปแบบและกิจกรรมภายในงานจะแตกต่างกันไป ถ้ากลุ่มคนจีนที่อาศัยอยู่ในไทยและกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้จัดงาน ตัวอย่างเช่น ศาลเจ้าและมูลนิธิหลายแห่งในประเทศไทย จะมีการประดับโคมไฟบริเวณโดยรอบ มีการทำพิธีกรรมเพื่อบูชาเทพเจ้าและสร้างความสิริมงคลในแก่ประชาชน ถ้ามูลนิธิร่วมมือกับทางหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐจัดงาน นอกจากมีการประดับโคมไฟอย่างอลังการแล้ว กิจกรรมภายในงานมีการแสดงวัฒนธรรมของไทยด้วย รวมทั้งมีการจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ กล่าวคือ การจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย ยังคงยึดถือความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมของจีน เพียงแต่เพิ่มความบันเทิงและผสมผสานวัฒนธรรมไทยเข้ามา เพื่อให้คนไทยในพื้นที่ได้เข้าร่วมชมการแสดงทั้งจีนและไทย เรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมจีน

บรรณานุกรม

- โชติช่วง นาดอน. (2545). **วิถีแห่งเต๋า ชีวิตและผลงานของกวีเต๋า เถาเยวหนิง**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชุนเขา.
- _____. (2562, มกราคม 25). เทศกาลหยวนเซียว (ง่วนเซียว). **สยามรัฐออนไลน์**. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/62567>
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). **เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิภาพร รัชตพัฒนกุล. (2546). ตลาดน้อย : พัฒนาการชุมชน แจ็ก ในบางกอก. **วารสารศิลปวัฒนธรรม**, 24(4), หน้า 162-165.
- ไพบูลย์ ณะบุตรจอม. (2562, มกราคม 20). จัดยิ่งใหญ่ "เทศกาลโคมไฟง่วนเซียว" สองแคว ประดับทั่วเมืองหมื่นดวง. **ไทยรัฐออนไลน์**. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1474706>
- วัชรพล พุทธรักษา. (2559). ว่าด้วยลัทธิมาร์ก (Marxism). **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 12(2), หน้า 1.
- สุรินทร์ คงสินธ์. (2562, กุมภาพันธ์ 2). มุลินิธรรมกัตถัญญ เปิดเทศกาลโคมไฟเฟสตีวัล 2019 ต้อนรับเทศกาลตรุษจีน. **77 ข่าวเด็ด**. สืบค้นจาก <https://www.77kaoded.com/content/304036>
- อมรา พงศาพิชญ์. (2534). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญญา นนทันท. "ขนมเต๋า" ในเทศกาลหยวนเซียว ที่ศาลเจ้าโจวซือของตลาดน้อย. สืบค้นจาก <http://lekprapai.org/home/view.php?id=5250>
- อรณพ เพ็ชรภิมล. (2562, กุมภาพันธ์ 6). เทศกาลโคมไฟสว่างไสว-ภูเก็ตจัดสืบทอดวัฒนธรรม. **ข่าวสด**. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/travel/news_2177666